پاشماوەی
مەزهەری خالقی، شۆڕشێکی بەردەوام لە هونەری گۆرانیی کوردیدا . . .

لاسایی دەنگی مەزهەری خالقی نەکردۆتەوە و ڕەنگە ئەم نهێنییە مۆسیقاژەن و دەنگناسان بتوانن زیاتر لەسەر بدوێن.

خۆزیا و سەد خۆزیا تەلەفزیۆنێکی کوردی بە دۆبلاجکردنێکی زۆر ڕێکوپێکی گۆرانییەکانی ئەم هونەرمەندە هەڵدەستا و بە دانەیشێت و هەرچی لە ژیانی خۆی و بۆنەی گۆرانییەکانی و چۆنێتیی گوتن و تۆمارکردنیانی لە یادە، پێشوەخت بە نووسین بەوردی ئامادەیان بکات و بەمەش خزمەتێکی گەورەی مێژووی گەلەکەی بە گشتی و مێژووی هونەری کوردی بە تایبەتی دەکات.

هیوادارم بە هەموو لایەکمان بتوانین

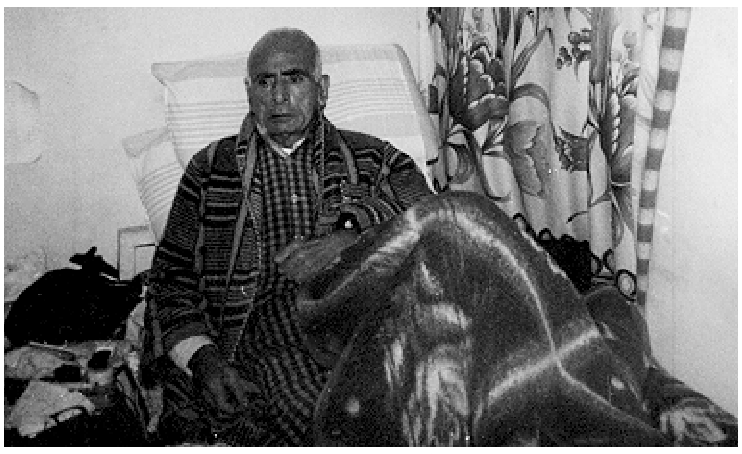

خوالێخۆشبوو موحەمەد عەبدوڵا، عاشقێکی گەورەی دەنگخۆشان بوو لە کۆیە

ڕێوڕەسمێکی شکۆدارانە لەسەر تێکڕای ژیانی و ژیانی هونەری کۆمەڵێک چاوپێکەوتنی تێروتەسەل و بەتەگبیری لەگەڵ دەکرا و ڕۆژنامەگەریی کوردییش کۆمەڵێک لاپەڕەی خۆی بۆ ئەم هونەرمەندە ناوازەیە تەرخان دەکرد و ڕۆشنایی زیاتری دەخستە سەر لایەنە تاریکەکانی ژیانی، کە بە ڕای من دەبێت خودی مامۆستا و هونەرمەندیش وا دەستەوەستان هانی لایەنە پەیوەندیدارەکان بەم باسەوە بدەین، هەڵبەتە کاری دەستەجەمعی ڕێکوپێکتر و تێروتەسەلتر دەبێت و چەندێ بکرێت کەمە، چونکە گەردەلوولکەی ژیان لە ئێمە گورجترە و تا هونەرمەند لەسەر هێز و شەنگی خۆی ماوە، با لێمان نەبێتە حەسرەت وەک حەسرەتی کاسێتێکی ڤیدیۆی حەسەن زیرەک و مامڵێ و تێکڕای کۆڵەکە ئەستوورەکانی دیکەی هونەری گۆرانیی کوردی.

بە هیوای هیمەتی هەموو لایەک.

(١) بۆ ئەمە دەبێت بڕوانرێتە ئەختەر، شاعیری جوانی و دڵداری، کە ئازاد عەبدولواحید لە حەفتاکاندا چاپی کردووە و پێشەکییەکی لەسەر ئەمیناغا (ئەختەر)ی شاعیر تێدایە و لایەنی هونەری گۆرانی لە کۆیەی ئەو سەردەمە باس دەکات.

(٢) دەنگخۆشێکی بە ناو و دەنگی کۆیە بووە و تا ئێستا شتێک لەسەر ژیانی نەنووسراوە.

(٣) باوکم زۆر بچووک بووە و ئەم ڕووداوەشی بە بیر دێت.

(٤) مەلاسعەد و مەلاکۆرە ئێستاش دەنگیان لە ئارشیڤی زۆر کەساندا چنگ دەکەوێت، بەتایبەت لای کاک وریا ئەحمەدی هونەرمەند کە خۆی لە خێزانێکی دەنگخۆشانی کۆیەیە، یان کاک جیهان بەخشی کاک موحەمەدی کەبابچی کە ئەویندارێکی لەڕادەبەدەری دەنگە کوردییەکانە و باوکیشی دۆستێکی نزیکی مامۆستا تایەر تۆفیق بووە.

(٥) لە (فەرهەنگیی نالی)یەکی د. م. خەزنەدار غەزەلێک هەیە کە گوایا تازە دۆزراوەتەوە و لای کەسی دیکە چنگ نەکەوتووە و لە کتێبەکەدا ساڵی ١٩٧٦ چاپکراوە، بەڵام من یەک لە بارە خۆم ڕەنگە دە ساڵێک زیاتر بەر لە چاپکردنی ئەو کتێبە ئەم غەزەلەم لە دانیشتنەکانی کۆیە گوێ لێ بووە و بە دووریشی نابینم باوکم تەواوی غەزەلەکەی لەبەر بێت و دۆکتۆریش هەر لەوێی چنگ کەوتووە.

(٦) ئەم کاک موحەمەدە لە ناوەڕاستی کۆیەدا چایخانەیەکی گەورەی هەبوو، بێ لە غایەت عاشقی دەنگی خۆش بوو و بە داخ و کەسەرەوە لە بەهاری ساڵی ١٩٩٦دا بە نەخۆشی کۆچی دوایی کرد. ماوەیەکی کەم بەر لە کۆچەکەی لە هەولێر سەردانێکیم کرد و لەسەر جێگای نەخۆشی وێنەیەکی گرتبوو و داوای لێکردم بۆ کوڕەکەی ببەم کە لە شاری گوێتنگنی ئەڵمانیا دەژی و کە هەواڵی کۆچەکەم بیست، وێنەکە لای من ماوە.

(٧) هەرمۆتە، ناوی دێیەکە کە تاکە دێی برا مەسیحییەکانی کۆیەیە و لە کۆنەوە هەر لەوێ ژیاون.

(٨) دوای نووسینی ئەم وتارە و پاکنووسکردنی گەڕامەوە سەر پێشەکیی دیوانەکەی بەو دواییەی کاک ئازاد لە لاپەرە (١٧)دا باسی ئەوە دەکات کە لە ساڵی (١٩٦٦-١٩٦٧)دا فێری ئامێری عود بووە. هەر لە هەمان لاپەڕەدا باسی شەیدابوونی خۆی دەکات بۆ شیعرەکانی نالی و کوردی و وەفایی و ئەوجا نووسیویەتی: "هەر لەو ڕۆژانەدا بوو بە دەنگە داودییەکەی مەزهەری خالقی زۆربەی ئەو شیعرانەم گوێ لێ دەبوونەوە، ئەوەندەی تر سەوداسەریان کردبووم! لەو ساڵەوە بەرەوژوو شیعری باشترم دەنووسی و بۆ برادەرەکانم دەخوێندەوە." (ڕێچکەی خوێن، ئازاد دڵزار، ستۆکهۆڵم، ١٩٩٤)

لایەک لە شاری کۆیە

هەندێ مۆچیاری بۆ سەرکردەیەکی پرۆلیتاری

حەمەسەعید حەسەن

لە سوێد لە گەلێ سەرتاشخانە، ئەگەر نۆ جار سەریان لا بتاشی، جاری دەیەم بەلاشە. ڕۆژێک زەنگم بۆ خاوەنی چاپخانەی ئاپێک لێدا و گوتم: تا ئێستا نۆ کتێبم لای ئێوە چاپ کردووە، کتێبێکم بۆ چاپ ئامادەیە، لە بەر ڕۆشنایی ئەو ڕێسایەدا کە سەرتاشخانەکان ڕەچاوی دەکەن، بینێرم بۆم چاپ دەکەن؟ گوتی: بینێرە. ئەو کتێبە کۆمەڵە شیعری «نووسین بەبێ وشە» بوو.

کە کتێبی «شیعر و تەور»م چاپ کرد و داوای کۆمەکم لە یەکێتیی نووسەرانی سوێد کرد، هێندەیان یارمەتی دام، توانیم ڤۆڵڤۆیەکی نوێی پێ بکڕم. لەوانەیە من یەکەمین نووسەری کورد بم، کە دوای چاپکردنی کتێبێ، هێندەی قازانج کردبێ و ئەستەمیشە جارێکی تر تووشی شتی وا ببمەوە، بەڵام هێندەی دڵم بە ڕستەیەکی جوانی نێو ئەو کتێبە خۆشە، نیو هێندە دڵم بە جوانترین ماشێن خۆش نییە.

یەکێک لە بابەتەکانی نێو ئەو کتێبە، لێکۆڵینەوەیەکە سەبارەت بە شیعری ڕەفیق سابیر. سوپاس بۆ جەزا چنگیانی کە دوای خوێندنەوەی ئەو باسە، بۆی نووسیبووم: ئەگەر لەسەر هەمان ئاست و ڕێچکە، درێژە بە نووسینی توێژینەوەی ئەدەبی بدەی، ئەوا ڕۆژی لە دایکبوونت، دەبێتە ڕۆژی لە دایکبوونی ڕەخنە لە ئەدەبی کوردیدا.

بە هۆی هونەری ڕاوەژنەوە کە هیچ بەرهەمێکی لە ئەورووپا چاپکراوم هێندە زوو نەفرۆشراوە، خوێنەرانم لەم غەریبییە، قاقا لە ناخەوە پێکەنیون. تەنانەت یەکێکیان کە هونەرمەندێکی ناسراوە، بۆی نووسیبووم: لەوساوە هونەری ڕاوەژنم پێ گەیشتووە، ژنەکەم پێی وایە، تێکچووم. خوێنەرێکی دیکە نوسیبووی: بە دزی ژنەکەمەوە دەیخوێنمەوە، نەوەک دڵم لێ پیس بکا.

سوپاس بۆ قارەمانی سەرەکیی هونەری ڕاوەژن، کە بە هۆی ئەوەوە دەرگای حوجرەیەکی نوێم لە ئەدەبی کوردیدا خستە سەر پشت و هەنووکە چەندین نووسەر لەو بوارەدا شوێن پێمیان هەڵگرتووە. سوپاس بۆ ئەو قارەمانە لاوەکییەشم کە هێندە عاشقی ڕادیۆیە، ماوەیەک ڕادیۆ کوردییە ناوچەییەکانی ستۆکهۆڵمی لێ گرتبووم و داوای مێزگردی لێ دەکردم. ئاخر ئەو کارێکی کرد، لەسەر ئاستی جیهان، من یەکەم نووسەر بم، قارەمانێکی ڕادیۆی لێ گرتبێ.

سوپاس بۆ گۆران مەریوانی کە شیعری «سەفەر»ی کرد بە سوێدی، ئاخر هەر ئەو شیعرەم لە کتێبێکدا لەگەڵ بەرهەمی چەندین نووسەری دیکەدا بڵاو کرایەوە، لە کەتەلۆکێکدا کە تایبەت بوو بە ناساندنی بەرهەمی نووسەرانی ناسوێدی چاپ کرا، وەک بەشێک لە تێکستی شانۆنامەیەکی سوێدی نمایش کرا، بەرگی پرۆگرامی هەمان شانۆگەرییان پێ ڕازاندەوە و ژنە هونەرمەندێکی سوێدیش لەبەر ڕۆشنایی ئەو شیعرەدا کە چەند جارێ لە سەروەختی پرۆڤەی شانۆگەرییەکەدا گوێی لێ گرتبوو، هەندێ تابلۆی کێشا. سوپاس بۆ ئاشنا کەمال کە وێنەی ئەو بەشەی شانۆگەرییەکەی گرت و لە تەلەڤیزیۆنی شاری «مالموێ»وە نیشانی دا.

سوپاس بۆ ئەو دوو کۆلکەنووسەرەی ڕاپۆرتیان بۆ پەکەکە لێ نووسیبووم. سوپاس بۆ ئەو نووسەرەی کە ڕوو بە ڕوو ستایشم دەکا، بەڵام چونکە ئێرەییم پێ دەبا، لە پاشملە، پاشقولم لێ دەگرێ. سوپاس بۆ ئەو نووسەرەی ئەگەرچی من ڕێم بۆ ڕۆشن کردەوە، کەچی سیخوڕانە ڕەوتاری لەتەکدا کردم. ئاخر ئەو جۆرە هەڵوێستانە هانم دەدەن، چالاکتر بم.

سوپاس بۆ ئەو خوێنەرەی لە هۆڵاند، لە کەمپێکی پەنابەراندا لەسەر کەڵەپشکۆ چاوەڕێی وەرگرتنی ئیقامە بوو، کە لەسەر خواستی خۆی، هەندێ لە کتێبەکانی خۆمم بۆ پۆست کرد، لە نامەیەکدا بۆی نووسیم: کتێبەکانت گەیشتن، هێندەیان خۆشی پێ بەخشیم، دەڵێی مافی مانەوەی هەمیشەییم وەرگرتووە.

سوپاس بۆ ئەو خوێنەرانەم، کە کاتێ لە کۆڕێکدا لە ستۆکهۆڵم، هەندێ چەقۆکێش پەلاماریان دام، ئەوان بازنەیەکیان بە دەورمدا دروست کرد. سوپاس بۆ «کاروان» کە لە پێناوی گۆڤاری خەرمانە و چاپکردنی کتێبی مندا، چاپخانەیەکی دامەزراند و دواتر کۆنکوشی(١) کرد. سوپاس بۆ ئەو خوێنەرەی برێ پارەی بۆ ناردبووم و بۆی نوسیبووم: ماوەیەکە کتێبی نوێت دیار نییە، دەمەوێ بەشێک لە ئەرکی لە چاپدانی کتێبی داهاتووت لە ئەستۆی من بێ.

سوپاس بۆ ئەو خوێنەرەی گوتی: من بە سەلیقە قینم لە لایەنێک بوو. بەڵام نەمدەزانی بۆچی، بە هۆی نووسینەکانی تۆوە بۆم دەرکەوت کە لەسەر هەق بووم. هێندێ لە نووسینەکانم بە جورێ پارسەنگی ئەو لایەنەیان تێک دابوو، هێندەی نەما بوو، بۆ تەمێکردنی من، حەمەفەریق حەسەنی برام تیرۆر بکەن. سوپاس بۆ هەموو ئەوانەی کە بە ڕەخنەم باڵانسیان تێکدەچێ، داوای ئەوەم لێ دەکەن، سەردانی دۆکتۆری دەروون بکەم. سوپاس بۆ ئەو مۆچیارییە کە دەشێ زادەی نیازخاوێنی بێ! ئەگەرچی «ستالین»یش هەر لە هەمان ڕوانگەی ئینساندۆستانەوە! نەیارەکانی خۆی ڕەوانەی سیبیریا یان شێتخانە دەکرد.

سوپاس بۆ متمانەی ئەو خوێنەرەی لە سەقزەوە بە هۆی منی سوێدنشینەوە پێوەندیی بە حیزبی دیموکراتەوە کرد. سوپاس بۆ ئەو نووسەرە دانمارکنشینەی بۆی نووسیبووم: ڕاپەڕین لە سەنتەری هەولێردا بە شیعری «هاژە»ی تۆ دەستی پێ کرد. سوپاس بۆ ناسری ڕەزازی و تەها عەزیز، کە یەکی هەندێ شیعریان بۆ پاراستبووم.

سوپاس بۆ «شەپۆل» کە لە لەندەنەوە، بە بۆنەی سەری ساڵی نوێوە، زەنگی بۆ لێدام و گوتی: ئەگەرچی دژی بتپەرستیم، بەڵام تا ئاستی پەرستن لەژێر کاریگەرێتیی جادووی نووسینەکانتدام. سوپاس بۆ ئەو خوێنەرە دۆکتۆرەم، کە جارێ بووی نووسیبووم: هیوادارم هەر نەخۆشییەک کە دەشێ تووشی تۆ ببێ، تووشی من ببێ. سوپاس بۆ بەرپرسی ئەو وەرزنامەیەی پێی گوتم: مایەی شانازیمانە کە ئێمە بەسەر دەکەیتەوە و بەرهەمی خۆتمان بۆ دەنێری. سوپاس بۆ سەرنووسەری ئەو مانگنامەیەی پێی گوتم: هەرچی تۆ بینووسی بڵاوی دەکەمەوە، با دژی ئەو لایەنەیش بێ کە من کاری بۆ دەکەم. سوپاس بۆ سەرنووسەری ئەو هەفتەنامەیەی کە لاپەڕەی دوایی پێ بەخشیم.

وەڵامی نامەی نووسەرێکی لاوی هەولێرنشینم دابووەوە، لە نامەیەکی دواتریدا بۆی نووسیبووم: نامەکەتم لە شووشە گرتووە و هەڵمواسیوە، لە بڕوانامەی زانکۆ زێتر دڵم پێی خۆشە. سوپاس بۆ ئەویش. سوپاس بۆ کوردە ڕۆژهەڵاتییە ئاوارەکانی ڕوومادی، باشوورییەکانی پاکستان، کە خۆشەویستیی وان بۆ بەرهەمەکانم، وام لێ دەکا لەسەر نووسین سووربم. سوپاس بۆ کرمانج حەقی کە پێنج کتێبی هێشتا چاپنەکراومی لە ڕێی ئینتەرنێتەوە گەیاندە خوێنەرانم.

سوپاس بۆ ئەو ژنە سوێدییەی بۆی نووسیبووم: ناونیشانی نووسینەکانت سەرنجیان ڕاکێشاوم، تکایە چیت کراوە بە سوێدی بۆمی بنێرە. سوپاس بۆ ئەو خوێنەرەی پێی گوتم: ببوورە، ناوێرم کتێبەکانت بۆ کوردستان ببەمەوە، ئاخر تۆ ڕەخنەت لە «UN»یش گرتووە.

سوپاس بۆ ئەو شاعیرە کۆمۆنیستەی کە لە نامیلکەیەکدا شیعرەکانمی هەڵسەنگاندبوو، بە «ناسیۆنالیستێکی نارازی»ی نێوزەد کردبووم و دواتر لەو بۆچوونەی پاشگەز بووەوە. سوپاس بۆ ئەو ڕەخنەگرە پرۆلیتارییەی کە لە شیعرێکمدا، «شاسوار»ی بینیبوو، وای بۆ چوو بوو، زاراوەی سەردەمی دەرەبەگایەتیم بەکار هێناوە، ئەگەرچی شاسوار لەو شیعرەی مندا، ناوی ڕاستەقینەی شەهید ئارامە. من گلەیی چیم لەو هەبێ، لە کاتێکدا **مەنسوور** هێندە بێ **حیکمەت** بێ، گلەیی ئەوە لە ئەحمەدی شاملوو بکا، کە شیعری دژی: «حیجابی ئیسلامی، کاری کرێگرتە و حەساری ئیقتیسادی لەسەر عێراق» نەنووسیوە.(٢)

سوپاس بۆ ئەو چەپڕەوانەی کە زۆر بە پەرۆشەوە داوای کتێبەکانم دەکەن و کەچی خۆیان لە ناردنی بەهاکانیان گێل دەکەن. سوپاس بۆ ئەو خوێنەرانەی لەبری کتێبەکانم تەنیا سوپاسم بۆ دەنێرن، ئەگەرچی بە هەزار سوپاس لاپەڕەیەک، نە چاپ دەکرێ، نە پۆست.

سوپاس بۆ ئەو سەرنووسەرانەی لە کاتێکدا من یاریم بە وشە کردووە، ئەوان پێیان وایە، کەوتوومە هەڵەوە و لە دڵسۆزییەوە بۆم ڕاست دەکەنەوە! سوپاس بۆ خۆم کە متمانەم بە نووسینەکانم نییە و پێ دەچێ تا دەمرم هەر بە ترس و لەرزەوە بۆ بڵاو کردنەوەیان بنێرم.

خوێنەرەکانی خۆمم خۆش دەوێن، تەنانەت ئەوانەشی کە قینیان لێمە و داوا لە هەندێ بڵاوکراوە دەکەن کە بەرهەمم بڵاو نەکەنەوە. من وەک نووسەرێک بۆی نووسیبووم، خاوەنی قەڵەمێکی سەرکێشم، ئەمەیش بە گەشترین لایەنی خۆم دەزانم، کەچی جێی داخە هەندێ خوێنەرم، داوای ئەوەم لێ دەکەن، نەرم و نیانتر بنووسم. هێشتا هەرگیز گوێم لە یەکێ لەو خوێنەرانەم نەگرتووە، بریا ئیدی قسەی خۆیان لە گاشەبەرد نەدابا. بریا تا نووسینی دوا ڕستە، ئەسپی قەڵەمەکەم هەر سەرکێش دەبوو.

سوپاس بۆ هەموو ئەو خوێنەرانەی خۆشیاندەوێم. سوپاس بۆ ئەوانەشی ڕقیان لێمە. بە هۆی ئەوینی دۆستان و قینی ناحەزانەوە، خاترجەمم ماندووبوونم بە فیڕۆ نەچووە. تا بە قووڵایی ساڵاندا بچم، تەمەنی قینم کورتتر دەبێ. وشەی ناسک و جوان لە سەرچاوەی دڵێکەوە هەڵناقوڵێ، لەشکری قین داگیری کردبێ. من ئەگەرچی بە نووسین نازیم، وەلێ بێ نووسینیش نازیم.

(١) bankruptcy :konkurs: نابووتبوون.

(٢) لە پێوەند بە مەرگی شاملۆوە، نامەی تایبەتی مەنسووری حیکمەت، وەرگێرانی: ئاسۆ، ل٤ فدراسیون، ژ: ٥ دێسەمبەری ٢٠٠٠ هێلسنکی.